Əlövsət BƏŞİRLİ

Yazarın arxivindən

QANLA SUVARILAN AĞAC

(Povestdən hissələr)

"Azadlıq ağacı qanla suvarılmasa, çiçək açıb bar verməz".

Sen Jüst
Fransa inqilabının məşhur xadimi

(əvvəli ötən şənbə saylarımızda)

Gördülər ki, müxalifət haqlıdır. Düz, ağıllı sözə nə deyəsən? Başladılar fikirləşməyə. Uzun illər meşədə özbaşına ağalıq edib əldən düşən, indi isə öz törəmələri ilə toplantıda güclü heyvanların təmsilçisi olan qoca şir qəflətən elə nərə çəkdi ki, heyvanları titrətmə tütdu. Tülkü him elədi, çaqqal onu başa düşüb yaltaq-yaltaq uladı:

- Ey başımızın ağası, nə buyurursunuz?

- Buyurmuram, təklif edirəm. Burda hamının böyük- kiçikliyindən, güclü-zəifliyindən asılı olmayaraq, seçici kimi bir səsi, seçib-seçilmək hüququ var. Kimliyindən asılı olmayaraq, sözünü deyib, təklifini verə bilər. Daha buyurmaq yox. Bildin, başa düşdün, a çaqqal?!

Qoca şirin zəhmindən çaqqalın arxa ayaqları boşalıb yerə çökdü, tez-tez buladığı quyruğu dalında görünməz oldu. Bir az əvvəl "him" eləyib çaqqalı qoca şirin qəzəbinə tuşlayan tülkü fürsəti əldən vermədi.

- Bağışlayın, çaqqal çoxdanın qanmazıdır, ulamağının yerini bilmir, - deyə titrək səslə uladı, - biz bura sizə görə gəldik. Gəldik görək nə deyirsiz, nə məsləhət görürsüz. Bura yığışanlar ki var, hamısı sizi eşitmək, fikrinizi öyrənmək istəyir. Daha çaqqal-çuqqalın yox.

Hiyləgər tülkünün sözləri qoca şirin canına cavan qoç quyruğu kimi yayıldı. Ağzı sulana-sulana xırıldadı:

- Təklil edirəm ki, cavan şirlərdən biri meşənin sultanı olsun. Məsələn, elə bu qoçaq. O, əlini ətrafındakı cavan şirlərdən birinin kürəyinə qoydu, - gözləri qanlı, biləyi güclü, dişləri itidir. İnanıram ki, meşədə qaydaqanun yarada bilər. Amma bir şərtlə: gərək təcrübəli, dünyagörmüş məsləhətçisi ola. Lap elə mənim kimi. Üzüm çox üzlər görüb, dişim çox cəmdəklər dağıdıb, pəncəmdən də, - qoca şir pəncəsini başının üstünə qaldırıb boğuq səslə nərə çəkdi, - qurtaran olmayıb! Razısız?

Şirin pəncəsindən qorxuya düşən heyvanlar dalı-dalı çəkilərək ətrafdakı kol-kolsun altına soxuldular. Özləri görünməsələr də, titrək səsləri eşidildi:

Əlbəttə, razıyıq. Neçə illər meşədə ağalıq eləmisən, xasiyyətini yaxşı bilirik. İndi də təcrübəni meşənin cavan sultanına öyrədərsən, məsləhət verərsən, o da bizi xoşbəxt eləyər.

Qədim rəvayətlə başladığım felyetonda meşədə yağışdan sonra bitən göbələklər kimi çoxsaylı partiyaların seçkilərdə nəinki nizamnamənin tələblərinə, heç adi ədəb qaydalarına əməl etmədiklərini konkret faktlarla göstərir, yol verdikləri nöqsanları tənqid edirdim.

Xüsusən demokratiyadan dəm vuran iqtidar partiyası namizədlərinin özlərini rəvayətdəki qoca şirsayağı apardıqlarını, hər cür yalana, saxtakarlığa əl atdıqlarını göstərirdim. Seçiciləri fəal olmağa, bu taleyüklü məsələyə məsuliyyətlə yanaşmağa, boş, yağlı, təmtəraqlı vədlərə aldanmamağa, yaxşı tanıdıqları, sözü ilə əməli bir olan insanlara səs verməyə çağırırdım.

Fikrimcə, bu felyetonda qeyri-adi, fövqəladə bir şey yox idi. Bəzilərinin zənn etdiyi kimi mən kimlərinsə bostanına daş atmamışdım". Baş redaktorun çox təsirli, tutarlı publisistik məqaləsi ilə müqayisədə bu, cari məsələlərdən bəhs edən, qəzetimizdə dərc olunan tənqidi yazılardan, felyetonlardan biri idi.

Ancaq redaksiyaya gələn məktublar, telefon zəngləri, iqtidarın narazılığı, müxalifətin uydurmaları göstərdi ki, mən yanılmışam. Sən demə, müxtəlif səviyyəli adamların fikrincə, mən qədim rəvayəti müasirləşdirmişəm, qarşıdakı seçkilərin qeyri-demokratik keçəcəyinə, saxtakarlığa yol veriləcəyinə eyham vurmuşam. Buna görə də iqtidar tənqid yox, təhqir olunduğunu iddia edirdi. Bir çox səlahiyyət sahibləri, rəsmilər isə daha uzağa gedərək məni cəmiyyətimizi meşəyə, məsul vəzifə daşıyanları isə yırtıcı, tamahkar, hiyləgər heyvanlara bənzətməkdə günahlandırır, bir növ ittiham edərək, məhkəməyə verəcəkləri ilə hədələyirdilər. Onları ən çox qıcıqlandıran, əsəbiləşdirib özlərindən çıxaran ölkənin ayrı-ayrı bölgələrindən aldığımız məktubları dərc etməyimiz idi. Yerlərdən gələn bu məktublarda icra hakimiyyəti başçılarının özbaşınalığı, yeni iqtidarın sovet dövründə "kiçik padşahlar" adlandırdığı raykom katiblərindən daha acgöz, rüşvətxor olduğunu, keçmiş bazar alverçilərinin, sürücülərin, pinəçilərin indi vəzifəli məmur kimi "dövlət malını çalıb-çapdıqları, zəli kimi camaatın qanını sorduqları" konkret faktlarla göstərilirdi.

Biz bu yazıları olduğu kimi "sərbəst səhifə"də çap edir, heç bir şərh vermirdik. Daha doğrusu, şərhə ehtiyac qalmırdı. Sanki qədim, ibrətamiz, bir qədər müasirləşdirilmiş rəvayətlə başladığım felyetonuma oxucular yerlərdən göndərdikləri, şahidi olduqları faktları əlavə edir, mənimlə həmrəy olduqlarını bildirirdilər.

Telefonun cingiltili səsinə oyandım. "Gecənin bu vaxtı Allah xeyir eləsin", - Dürdanə yarıyuxulu, həyəcanlı halda deyindi. O biri otaqda uşaqlar mışıl-mışıl yatırdılar. Adətən gecənin vaxtsız zənglərindən qanqaraldan hədələr eşitsəm də, elə-belə təsəlli üçün "xeyir olar, inşallah" deyib dəstəyi götürdüm.

- Bəli, - uşaqlar oyanmasınlar deyə astadan dilləndim.

Hay-küylü, cingiltili, içkili kişi səsi qulağıma qurğuşun kimi doldu:

- Bəlün şirin, bal, şəkər, a qardaş! Səs mənə tanış gəlsə də, kim olduğunu kəsdirə bilmədim.

- Bağışlayın, tanıya bilmədim...

Tanıya bilməzsən də, gör aradan neçə illər keçib. Maşallah, sən vəzifə çarxında fırlanmısan ha... mən də ki, köhnə hamam, köhnə tas, yəni köhnə kitabxanaçı. Yadına düşür o günlər, qəbul imtahanları? Maşallah, sən o qədər bal yığdın ki, siyahıya adın birinci yazıldı. Mən də ağsaq qatır kimi o söz. Xəbər göndərdim dədəmə ki, balım çatmır. Ayə, dünyanın işinə bax, nə təmiz ürəkli, sadəlövh adamlar olub ey. Rəhmətlik dədəmi deyirəm. Bir də gördüm kişi çiynində xurcun girdi dağlıq məhəllədəki kirayə daxmama. Xurcunun gözlərində qablarda bal. Dedi ki, eşitmişəm balın çatmır. Darıxma, kaş elə dərdimiz bal olsun. Tapşırmışam, dalını qardaşın gətirəcək. Bilirsən də xasiyyətimi, üstünü vurmadım. O il ay bal yedim ha! Özümü də keçirtdilər balı aşağı olanlar cərgəsinə - kitabxanaçılıq fakültəsinə.

Hə, yadıma düşdü. Ay səni, İbad maşallah olsun, səsin elə həmin səsdir. Üzünü görməsəm də ...

- Üzümü görməsən yaxşıdır, qardaş!

- Niyə?

Qəhqəhə çəkib güldü. Telefonda olsa da hiss edirdim ki, əməlli-başlı içkilidir.

- Ay sənin məzən olsun. Niyəsi budur ki, o üz qaldı tələbəlikdə. Keçən vaxtdan bəri o qədər üzlər görüb ki, olub badoş...

- Başa düşmədim, üzünü niyə padoşa oxşadırsan?

- Ayə, tələbəlikdən tanımırsan, məni? Dilimə o zəhri-mardan dəydimi, nə bilirəm deyirəm. Bu ticarətə qurşa-nandan həqiqətən üzüm çox üzlər görüb.

- Ticarətə, bəs kitabxana?

- Eh, kitabxana qaldı dağılmış sovetin zamanında! Sağlığına, o ucubucağı görünməyən yekə kitabxananı eləmişəm ticarət mərkəzi. Əlim çatan o biri kitabxanaları çevirmişəm mərkəzin filiallarına. İndi, oğul deyərəm, saysın, baş açsın mənim obyektlərimdən.

- Maşallah. İbad, onda yaxşı qazanırsan.

- Qazanmağına qazanıram. Amma xərcim də az deyil. Özün də yaxşı bilirsən. Deyir, kasıbın işi dövlətinin pulunu hesablamaqdır. Sizin də işiniz, peşəniz belə şeylərdən yazmaqdır. Ay sağolmuş, heç xərcsiz obyekt saxlamaq olar? Vaxtlı-vaxtında haqqını verməlisən. Hərənin də öz payı var, aşağının aşağı, yuxarının yuxarı. Canla-başla qulluqlarında dururam, xüsusən yuxarıların. Bilirsən də tələbəlikdən belə olmuşam, ara düzəltmişəm, əlim böyüklərin ətəyində olub. İndi də beləyəm, xeyrini də görürəm. Onlar da mənə inanırlar ha: çünki sınaqdan çıxarıblar. Nə demişəm, yoxlayıb görüblər ki, dübbədüzdür. İndi oturub-durduqlarım ki, var, yeri gələndə yanımda söz gizlətmirlər. Bayaq yeyib-içirdik, doğrusu, bir xəbər eşitdim, bərk dilxor oldum. Ağızlarından elə söz qaçırtdılar ki, başım hərləndi. Fikirləşdim özümü evə çatdırıb sənə xəbər verim. Sonra gec olar.

- O nə xəbərdir, elə?

Telefonun o başına sükut çökdü. Sonra:

- Vallah, heç bilmirəm necə deyim, çaşıb qalmışam. - deyə ağır yük qaldırmış kimi təngnəfəs cavab verdi.

Onun xasiyyətinə tələbəlikdən bələd idim. Eşitdiyini yerinə çatdırmasa, bağrı çatlardı. İçki dilinə dəydim, hey çərənləyər, sirr saydıqlarını da açıb tökərdi. Sonra peşiman olardı: "Ayə, içib nə qələtdir elədim". Ən yaxın dostları deyərdilər ki, İbadın özündən düzüb qoşmağı da var, xüsusən içəndə.

Elə bu vaxt telefonun dəstəyindən məni mat-məəttəl qoyan sözlər eşitdim. Sanki İbad fikirlərimi uzaq məsafədən duyub and-aman eləyirdi:

- Ayə Fəxri, Tanrım haqqı özümdən düzüb qoşmuram, olanı deyirəm. Olan da budur ki, sənin o baş redaktorunun başında iş var. Hesab elə ki, kəfəndə gəzir...

- Düzü, yaxşı başa düşmədim, çatmadı mənə.

- Baş redaktoruna deyərsən, başa düşər, - İbad açıq-aşkar istehzalı səslə arxayın-arxayın fısıldadı, - olmasa baxtından küssün. Elə sənin də başını sığallamayacaqlar. Felyetonlar yazıb o cür kişilərin hərəsinə bir ad uydurursan. Nə bilim, tənbəl ajı, tayfabaz qurd, hiyləgər tülkü, yaltaq, qanmaz çaqqal.

Söhbətini hay-küylü zarafatla başlayan İbadın axırda lovğa, yekəxana tonda danışmağı mənə toxundu:

- Hərə öz işilə məşğul olsa yaxşıdır, - dedim, - sən də get, baqqallığını elə. Daha ortaya düşüb onun-bunun yanında quyruq bulama.

Vaxtsız zəng eləyib məni təbdən çıxaran İbad aldığı "zərbədən" özünə gəlməmiş dəstəyi hirslə yerinə qoydum.

Soyuq tər alnımda puçurlandı. Bayaqdan narahat halda başımın üstünü kəsdirən Dürdanə əl-ayağa düşdü. Dərhal nitroqlitserini ağzıma qoydu. Çox keçmədi ki, özümə gəlib toxtadım. Dürdanə nəm dəsmalla alnımın, üz-gözümün tərini silib, əllərini nəvazişlə saçlarımda gəzdirdi.

Əsəblərim sakitləşsin deyə otaqda gəzişirdim. Dürdanə həmişəki kimi təsəlli verirdi. Artıq səhərə az qalırdı. Yatağıma girib çimir eləmək istəsəm də, yuxum gəlmirdi.

Telefonda eşitdiklərim təkrar-təkrar qulaqlarımda səslənir, sinirlərimi yerindən oynadır, tarıma çəkirdi. Fikir məni götürmüşdü.

Söz gəzdirmək, ortada quyruq bulamaq, zarafata salıb qan qaraltmaq İbadın köhnə şakəri idi. Hələ tələbəlikdə dayısının xüsusi xidmət orqanında işləməsindən açıq-aşkar qürrələnir, suiistifadə edir, buna görə ondan çəkinən tələbə yoldaşlarına, hətta müəllimlərinə məhəl qoymayıb burnunu hara gəldi soxurdu. Ancaq indi, neçə illər sonra məni yuxudan oyadıb əvvəlki kimi zarafat eləsə də, axırda sərt danışmışdı. Bu da aydın idi. Bilərəkdən haykүylü söhbətinin axırında "xəbərdarlığına" məhəl qoymamağım onun kefinə soğan doğramışdı. İndi Allah bilir dediklərimə nələr uyduracaq, yuxarıları qızışdıracaq. Elgünəşlə məndən hayıfını alacaqdı. Və bu o demək idi ki, bizə, ailəmizə, uşaqlarımıza, məsləkdaşlarımıza hədələr, mənəvi təzyiqlər davam edəcəkdi.

(ardı var)